

GENEZA UNUI MUZEU: MUZEUL UNIRII DIN IAȘI (1955-1959)

Marcelina Brîndușa MUNTEANU¹

Cuvinte cheie: *Alexandru Ioan Cuza, Muzeul Unirii, patrimoniu muzeal*

Mots-clefs: *Alexandru Ioan Cuza, Le Musée de l'Union, patrimoine muséal*

Sfârșitul celui de-al Doilea Război Mondial a produs schimbări în întreaga societate românească. Transformările au fost profunde și ele au cuprins aspecte importante de viață publică și privată, de la schimbarea formei de stat până la viața fiecărui individ în parte.

Acest fapt este vizibil și în cazul colecțiilor muzeale și al clădirilor emblematice pe care le-a adăpostit orașul Iași. Casa care în vremea domnitorului Alexandru Ioan Cuza a servit drept locuință domnească, iar în timpul Primului Război Mondial l-a găzduit pe regele Ferdinand, se afla într-un grad avansat de uzură și ruină, dorindu-se, la un moment dat, chiar dărâmarea sa². Micul muzeu „Cuza Vodă” de „istorie și artă”, condus de Rudolf Suțu³, amenajat la etajul clădirii și aflat în jurisdicția Comisiei Monumentelor Istorice nu mai funcționa, având patrimoniul risipit. Împreună cu Liga Culturală care avea la parterul imobilului o librărie și o tipografie, muzeul și-a desfășurat activitatea în această casă până în anul 1943⁴.

S-au făcut mai multe încercări de organizare în acest imobil a unor instituții cu profil muzeistic. Pe 8 septembrie 1943, Primăria orașului Iași a făcut o cerere către Ministerul Culturii în care solicita trecerea în patrimoniul municipiului a „casei Cuza” în vederea înființării unui muzeu municipal. Se specifica faptul că în clădire se aflau instalate librăria „Cartea Rusă” și tipografia „Ligii Culturale”. În funcția de director era propus Gheorghe Ungureanu, directorul Arhivelor

¹ Complexul Muzeal Național „Moldova” Iași – Muzeul Unirii, IAȘI.

² Ioan Opreș, *Comisiunea Monumentelor Istorice*, București, 1994, p. 25.

³ Emil Diaconescu, *Tradiții ale muzeisticii ieșene*, în *CI*, II, 1971, p. 36.

⁴ Aurica Ichim, *Palatul Cuza-vodă din Iași. Proprietarii și restaurările sale în perioada 1827-1959*, în *IN*, IV-VII, 1998-2001, p. 350.

Statului⁵. În decembrie același an cererea a fost aprobată cu condiția ca Primăria să amenajeze în timp de doi ani instituția amintită, în caz contrar imobilul revenind Ministerului Culturii⁶.

Nerespectându-se termenii de a se înființa muzeul municipal, în anul 1946 Comisiunea Monumentelor Istorice a repartizat Muzeului Etnografic trei camere la etajul casei, aprobare ulterior retrasă. După 4 ani, același spațiu a fost din nou alocat aceleiași instituții, deși nu se făcuse nici o reparație. Etnograful Emilia Pavel povestește că în iarna anului 1952, când s-a mutat din biroul profesorului Chelcea aflat la Universitate în „casa Cuza” cu toata „averea muzeului etnografic”, clădirea era așa de șubredă, încât, „când urcam la etaj pe niște scări de lemn, în spațiul rezervat muzeului, se clătina toată, de credeam că ne prăbușim, dar constructorii ne-au asigurat că nu există probleme de rezistență și că nu se va întâmpla nimic”⁷. În același timp, la parterul clădirii din „casa Cuza” exista librăria „Cartea Rusă”.

Din anul 1953 a început renovarea clădirii, o adevărată odisee pe parcursul căreia s-au emis nenumărate devize, uneori aprobate apoi retrase, au fost schițate mai multe proiecte, s-au schimbat executanții, s-au succedat mai mulți ingineri, arhitecți și inspectori. Abia în septembrie 1954 au fost oprite toate aceste întreprinderi diletantiste făcându-se apel la serviciile Institutului pentru Proiectarea Orașelor, Construcțiilor Publice și de Locuit (ISPROR) București, care a executat proiectul de restaurare a casei. Restaurarea casei s-a finalizat în anul 1957⁸.

După abandonarea ideii înființării unui muzeu municipal în „casa Cuza”, între anii 1951-1954, a circulat ideea înființării unui muzeu istorico-etnografic. Cu acest scop, printr-un decret dat în anul 1952 de Secția de Cultură a Județului Iași, Muzeul Etnografic a primit sarcina de a colecta obiectele istorice care se găseau la diferite instituții și biserici din orașul Iași, din județ sau de la conacele boierești din Moldova. În acest mod ajung inițial în patrimoniul Muzeului Etnografic piese de patrimoniu istoric, care au aparținut Muzeului Municipal și care se aflau depozitate în podul fostei clădiri a Arhivelor Statului din curtea Mănăstirii Golia. Printre acestea se aflau arme, halebarde, tuburi de lemn și de ceramică de la canalizarea orașului, făclii și steaguri de breaslă. Întreaga colecție numărând 965 de obiecte a

⁵ Maria Humenic Teclean, *Documente din secolul al XX-lea privind Palatul Al. I. Cuza din Iași*, în *CI*, XI, 1980, p. 709.

⁶ *Ibidem*, p. 711.

⁷ Emilia Pavel, *Memoriile unui muzeograf*, Editura Princeps Multimedia, Iași, 2013, p. 46.

⁸ Marcelina Brîndușa Munteanu, *Muzeul Unirii din Iași – o istorie a clădirii prin renovări*, în *CI*, XII/2, 1998, p. 444-445.

fost inventariată în registrele Muzeului de Etnografie la numerele 813-1781. Colecții importante de obiecte istorice au fost transferate la Muzeul Etnografic instalat în „casa Cuza” și de la Sfatul Popular Regional, de la bisericile Banu, Nicoriță și de la Biblioteca Universității Iași. Tot acum a fost donată colecția de ceramică dacică de către profesorii Ecaterina și Radu Vulpe. Patrimoniul a fost îmbogățit și prin obiectele aflate la Schinetea - Dumești (Vaslui), la conacul mareșalului Prezan sau din donațiile obținute de la preotul Oană din Comarna. Acestea din urmă fuseseră transportate cu ajutorul carului de boi și depozitate în jurul clădirii, încât zilnic trebuiau curățate de praf. Emilia Pavel, aflată la început de drum ca tânăr muzeograf, își amintea cum a trebuit să organizeze singură transportul pieselor aflate la conacul Prezan: „Mobilierul ce trebuia adus la gară era voluminos, paravane de lemn, scrinuri, dulapuri, oglindă de cristal. Obiectele cu greu au putut fi depozitate în căruță cu ajutorul oamenilor din satul Schinetea”⁹.

Și alte obiecte, precum două comode japoneze și un vas decorativ de Sèvres au fost rechiziționate din diferite instituții. Toate acestea au fost ulterior transferate și au format o parte din patrimoniul Muzeului de Istorie a Moldovei și al Muzeului Unirii¹⁰.

În luna decembrie a anului 1954, pe când ministrul Culturii Iosif Chișinevschi se afla la Iași, printr-o hotărâre a Consiliului de Miniștri, Palatul Administrativ, care adăpostea toate instituțiile administrative din oraș inclusiv Tribunalul Județean Iași, a fost transformat în Palat cultural, menit a adăposti muzeele ieșene și biblioteca „Gh. Asachi”. Această hotărâre a Ministrului Culturii a fost aplicată și în cazul altor instituții administrative de pe întreg cuprinsul țării. Evacuarea Palatului a durat până în martie 1955¹¹.

Prin decizia nr. 429 din 7 iunie 1955, Comitetul Executiv al Sfatului Popular Regional Iași aproba ca Palatul Culturii „să aibă calitatea de ordonator terțiar și să preia în subordinea sa munca de conducere și îndrumare a activității Muzeului Etnografic, Muzeului Politehnic, Muzeului de Științe Naturale, Muzeului de Artă Plastică și Biblioteca Regională”¹².

⁹ Emilia Pavel, *op. cit.*, 2013, p. 46-47; Eadem, *Patrimoniul Muzeului etnografic al Moldovei din Iași*, în *CI*, VIII, 1977, p. 46.

¹⁰ Emilia Pavel ne-a relatat că cele două comode mobilau birourile unei bănci din Iași.

¹¹ Emilia Pavel, *op. cit.*, 2013, p. 50.

¹² Arhiva C. M. N. „Moldova” Iași, Dosar „Acte diverse”, 1955; La 16 februarie 1958, presa locală anunța deschiderea la Palatul Culturii a trei muzee: „Muzeul Etnografic al Moldovei, Științele Naturii și Istoria Moldovei (Sectorul orânduirii comunei primitive)” (*Flacăra Iașului*, 16 februarie 1958).

Printr-un decret al Consiliului de Miniștri din anul 1955 și un act al Comitetului Executiv al Sfatului Popular Regional Iași din 23 noiembrie 1955, se decidea înființarea, începând cu data de 1 decembrie 1955, Muzeului Unirii cu sediul în Iași, strada Republicii nr. 14, în clădirea Palatului Al. I. Cuza și trecerea sa sub directa administrare a Palatului Culturii, intrând în componența acestuia, cu statul de funcțiuni respectiv. La articolul 2 se stipula faptul că Muzeul Unirii avea un caracter memorial istoric. Actul a fost semnat de președinte Emil Mazilu și secretar Herscu Iancu¹³.

Primul angajat al muzeului în funcția de director a fost, de la 1 decembrie 1955, Constantin Florea. Tânărul muzeograf era absolvent al Facultății de Istorie din cadrul Universității „Al. I. Cuza”, fiind numit în fruntea muzeului la recomandarea profesorului său, Dumitru Berlescu. Alături de acesta a fost angajată, în funcția de muzeograf principal, Valentina Munteanu. Din 8 mai 1957 li se alătură Victor Condurache, care preia și funcția de conducere. Pe parcursul a câțiva ani, inimoșii specialiști ai muzeului vor fi pionierii organizării acestei instituții.

Între anii 1956 și 1959, paralel cu munca de organizare a muzeului (scrierea tematicii și adunarea pieselor de patrimoniu), colectivul instituției s-a ocupat de amenajarea unor expoziții temporare prilejuite de celebrarea unor evenimente sau de găzduirea unor manifestări externe. Ziarul „Flacăra Iașului” din 7 mai 1957 anunța sub titlul „Vizitând expoziția comemorativă Ștefan cel Mare”, manifestarea organizată de Muzeul Unirii. Marcând cei 200 de ani de la urcarea pe tron a lui Ștefan cel Mare, expoziția cuprindea obiecte arheologice, o machetă a cetății Neamțului și lucrări de artă ale unor artiști ieșeni precum Nicolae Popa, Eftimie Bârleanu, Vladimir Florea, Petre Hârtopeanu, Emil Ștefan, Lucreția Filoreanu, Gheorghe Ghiorghiță, Eugen Boușcă¹⁴.

Noul muzeu a fost găzduit în toată clădirea „casei Cuza”. Patrimoniul Muzeului Unirii s-a format începând cu anul 1955, în paralel cu scrierea tematicii. Informații prețioase oferite de dosarele de achiziții aflate în arhiva Muzeului Unirii sau a Complexului Muzeal Național „Moldova” Iași, de notele aflate în registrele de inventar ale muzeului, precum și de mărturiile foștilor muzeografi¹⁵ pot reface povestea formării colecțiilor acestui muzeu. Presa vremii constituie și ea un izvor prețios.

¹³ Arhiva C. M. N. „Moldova” Iași, Dosar „Acte diverse”, 1955.

¹⁴ *Flacăra Iașului*, 7 mai 1957.

¹⁵ Mulțumim profesorului Constantin Florea pentru informațiile importante pe care ni le-a oferit cu generozitate. De asemenea, date prețioase am obținut și din arhiva familiei prof. Victor Condurache prin intermediul fiicei domniei sale, Mihaela Morarașu.

Documentația alcătuită pentru Muzeul Unirii din Iași era formată din două părți: tematica propriu-zisă și planul grafic. Tematica muzeului a dorit să ilustreze actul istoric al Unirii Principatelor Romane, perioada cuprinsă între anii 1829-1866, între pacea de la Adrianopol și detronarea domnitorului Alexandru Ioan Cuza. Această delimitare a fost justificată „întrucât pentru a se înțelege condițiile care au determinat și au permis înfăptuirea Unirii Țărilor Române, este necesar să se prezinte situația lor, economică, social-politică și culturală din prima jumătate a secolului al XIX-lea”.

Tematica cuprindea trei mari capitole: Premizele Unirii, Realizarea Unirii și Consecințele Unirii. Acestea teme constituiau și compartimentele principale ale muzeului în interiorul cărora piesele au fost grupate pe epoci istorice. Planul grafic reflecta această împărțire.

La alcătuirea tematicii, colectivul de specialiști al muzeului a fost sprijinit de o comisie științifică. Un rol important l-a avut Dumitru Berlescu, conferențiar la Facultatea de Istorie a Universității „Al. I. Cuza”, acesta fiind principalul coordonator științific al muzeului. Tematica a trebuit să primească și girul Ministerului Culturii, Serviciul Muzeu, fiind respinsă de mai multe ori de către specialiștii ministeriali. În numele acestei instituții, inspectorul Gheorghe Cazimir a întocmit un raport detaliat. Printre observațiile ministeriale se menționa faptul că: „Trebuie subliniat mai mult suportul maselor la efectuarea revoluției de la 1848 și la pregătirea și înfăptuirea Unirii acestea fiind posibil mai cu seamă prin materiale originale”. De asemenea, se atenționa asupra faptului că „la unele teme se face abuz de materiale complementare, în special plastice ceea ce este în defavoarea muzeului” recomandând o riguroasă selecționare a lor¹⁶.

În cadrul muncii de documentare, specialiștii muzeului au observat faptul că multe instituții de cultură (în special muzee istorice sau mixte) din țară aveau în cadrul colecțiilor obiecte care reflectau epoca Unirii Principatelor. Modul în care s-au găsit soluțiile pentru alcătuirea patrimoniului muzeal legat de Unire poate fi cunoscut dintr-un document redactat la 14 iulie 1957, semnat de către Președintele Sfatului Popular al Regiunii Iași, C. Nistor, președintele Sfatului Populat al orașului Iași, C. Iliescu și directorul Muzeului Unirii, Victor Condurache, adresat Ministrului Culturii :

„Tovarășe Ministru,

În Iași există Muzeul Unirii, ce urmează să se deschidă în cinstea centenarului din 1959, un lăcaș de cultură unic în țară, care are menirea să

¹⁶ Arhiva Muzeului Unirii, Iași.

oglindească o întreagă epocă din istoria patriei și anume epoca marilor salturi economice sociale și politice, epocă care se întinde între anii 1829-1866, adică timpul istoric românesc de la pacea din Adrianopol până la răsturnarea domnitorului Alexandru Ioan Cuza.

Cu toată nobila strădanie a forurilor superioare locale și centrale, muzeul nostru se află într-o situație paradoxală, în sălile sale abia dacă se află 1/10 din piesele ilustrative ale epocii care ne interesează; restul se găsește răspândite la diferite muzee istorice sau mixte din țară, drept curiozități rare în marele complex al inventarului lor și nu încadrate organic în structura tematicii respective (ca exemple muzeele din Fălticeni, Foșani, Galați, Ploiești, București – Muzeul de Istorie a Bucureștiului și Muzeul Central Militar).

Aprobarea Ministerului Culturii pentru înființarea Muzeului Unirii din Iași este o dovadă grăitoare că Iașului i se cuvine cinstea de a adăposti acest muzeu chiar în vechea reședință domnească a lui Vodă Cuza, pentru reamenajarea căreia s-au cheltuit aproximativ 2.000.000 lei. Bătrânul oraș leagănul generos al marelui act al Unirii, merită această onoare.

Pe urma altor adrese, revenim solicitând încă o dată Ministerului, de a găsi o cale prin care la Muzeul Unirii din Iași să se centralizeze toate vestigiile de importanță istorică interesând perioada 1829-1866. Altfel, Muzeul Unirii nu-și va putea justifica titlul și menirea, iar celelalte muzee care au câte ceva din epoca amintită nu vor putea da niciodată vizitatorului o viziune științifică și de ansamblu, al marelui gest de la 1859 care a pus temeliiile României moderne.

Încă inițial înființarea Muzeului Unirii din Iași a arătat prețuirea deosebită acordată acestui oraș istoric, dotarea muzeului cu piesele neapărat necesare se impune în mod necesar – fiind o problemă de anvergură republicană.

Orașul primei universități românești, orașul care în furtunosul an 1848 a dat semnalul revoluției în cuprinsul pământului românesc, orașul care în 1861 renunță, servind unei înalte cauze, la gloria de trei ori seculară de capital de stat, Iașul „Contemporanului”, Iașul luptător din prima jumătate a secolului nostru și Iașul socialist de astăzi, cere acest lucru.

În nădejdea că cererile noastre îndreptățite vor avea ecou, așteptăm un răspuns cât mai grabnic și lămurit de natură să bucure pe marele patriarh al culturii românești, care este Iașul, ocrotind în sânul lui străvechi și un adevărat Muzeu al Unirii.

TRĂIASCĂ LUPTA PENTRU PACE!¹⁷

În vederea achiziționării obiectelor necesare realizării acestei tematici au fost date și anunțuri în presă locală și centrală. Muzeograful Constantin Florea își amintește de dese deplasări făcute în diferite locuri din țară ca urmare a

¹⁷ *Ibidem.*

informațiilor primite din aceste publicații. Mărturie în acest sens stă și numărul mare al cererilor de deplasare întocmite de specialiștii muzeului în această perioadă, către administrația Palatului Culturii, în localități precum Turnu Severin, Ploiești, Fălticeni, Arad, București. În una dintre aceste adrese, datată 25 februarie 1958, adresându-se Administrației Palatului Culturii, Condurache și Florea, aducând ca argument „hotărârile luate de comun acord cu tovarășul Cazimir, delegatul Ministerului, privind măsurile preliminare în legătură cu pregătirea deschiderii muzeului”, cereau următoarele:

1. Aprobarea fondului de deplasare pentru subsemnații, profesori Victor Condurache și Constantin Florea la Arad și București.
2. Deplasarea la Arad are ca obiectiv cunoașterea expoziției de muzeu (Muzeul revoluționar 1848) care ne ajută la ilustrarea temei 1848 oglindită în Muzeul Unirii. De asemenea, se va studia posibilitatea copierii, schimbului și eventual împrumutului diferitelor obiecte și exponate. Idem și în ceea ce privește cercetarea bibliotecii A. D. Xenopol din orașul Arad. Pentru deplasarea la Arad a unui tovarăș este necesară suma de 650 lei (șase zile).
3. Deplasarea la București are următoarele obiective:
 - a. Luarea legăturii cu următorii specialiști cunoscători adânci ai diferitelor sectoare din tematica muzeului: tovarășii Georgescu Buzău, C. C. Giurescu, Vasile Maciu și Gheorghe Fotino.
 - b. Cercetarea fondului de documente și stampe de la Academia RPR cu tov. Stremper.
 - c. Cercetarea fototecii Decorativa în legătură cu epoca unirii.
 - d. Obținerea autorizațiilor pentru cercetarea fondurilor de documente de la Arhivele Centrale ale Statului (director maior Paraschiv).
 - e. Constatarea stadiului de execuție a lucrării „Cuza și Kogălniceanu fondatori ai primei universități din țară” (pictor C. Baba).
 - f. De văzut diferite obiecte și documente menționate în ofertele din București.

Pentru această deplasare este necesară suma de 750 (10 zile). Total lei 1400. Plecarea din Iași va avea loc în seara zilei de 27. 01. 1958¹⁸.

O parte însemnată a zestrei muzeului a provenit din achizițiile făcute de la persoane particulare. Comisiile de achiziții au putut aproba sau respinge obiecte provenind de cele mai multe ori de la moștenitori sau descendenți ai familiilor istorice. Este cazul obiectelor Cuza sau Alecsandri, Sturdza, Bibescu, Catargi,

¹⁸ *Ibidem*.

Beldiman. De asemenea, colecționari importanți precum profesorul Petre Nistor sau filatelitul Iosif Bogdan au fost printre ofertanții muzeului. Rezoluțiile semnate de profesorul Berlescu aveau un rol hotărâtor în achiziționarea respectivului obiect. De multe ori piesele erau aduse de proprietari și predate muzeului așteptându-se câțiva ani plata lor¹⁹.

Profesorul Constantin Florea a fost preocupat de achiziționarea obiectelor aparținând familiei Cuza. Având sprijinul directorului Muzeului de Istorie din Bacău, Iulian Antonescu, tânărul muzeograf ajunge să-l cunoască pe Romeo Drăghici (care era legatarul fondului „George Enescu” din București). Prin intermediul acestuia, Florea reușește să ia legătura, în anul 1956, cu Elena Brătianu, soția istoricului Gheorghe Brătianu. La un prim contact cu Elena Brătianu aceasta a refuzat dialogul cu muzeul, afirmând că ea „nu stă de vorbă cu tineretul comunist”. După experiența domiciliului forțat, a morții soțului ei la Gherla și a întemnițării sale²⁰, teama Elenei Brătianu era justificată. După ce s-a convins de buna credință a lui Florea, soția marelui istoric a acceptat să relaționeze cu personalul Muzeului Unirii. Căpătând încredere în cei doi muzeografi, Elena Brătianu a vândut, pe rând, timp de doi ani, obiecte și documente prețioase provenite de la domnitorul Alexandru Ioan Cuza și familia sa, pe care Gheorghe Brătianu le moștenise de la mama sa, Maria Moruzi, nora domnitorului Alexandru Ioan Cuza. Potrivit actelor de vânzare-cumpărare și a notelor de recepție aflate în arhiva instituției, pe 26 octombrie 1956, Elena Brătianu a vândut muzeului mai multe obiecte ale domnitorului Al. I. Cuza printre care amintim: un fotoliul aparținând domnitorului (primind suma de 12.000 lei), geanta servietă (5.000 lei), documente privind familia Cuza, foi volante, decorații, cărți, planul Deltei Dunării, Arborele istoric, covoare, ceasul de buzunar al domnitorului, mobilier.

Elena Brătianu a făcut, la 10 septembrie 1958, o donație importantă muzeului: alături de alte piese Cuza, ea a dăruit mobilierul Cuza pe care Gheorghe Brătianu îl avea depus la Institutul de Istorie din București. Acesta fusese depozitat temporar într-un spațiu al Muzeului Militar Central în baza procesului verbal nr. 219 din 4 martie 1955. Problema restituirii acestei donații a făcut obiectul unui proces între cele două instituții de cultură, o parte a acestui mobilier fiind înapoiat Muzeului Unirii²¹.

¹⁹ *Ibidem* (documentele nu sunt numerotate).

²⁰ Marie-Helene Fabra Brătianu, *Memoria frunzelor moarte*, Editura Humanitas, București, 2012, p. 215-234.

²¹ Marcelina Brîndușa Munteanu, *Victor Conduache – personalitate a muzeografiei românești*,

Constantin Florea își amintește că Elena Brătianu trăia la limita sărăciei. Ea a făcut toate demersurile către muzeu având alături pe vărul său, Constantin Ghica, nepotul domnitorului Grigore Alexandru Ghica, care semnează actele de ofertă, procesele verbale de vânzare-cumpărare sau alte acte privind plata obiectelor.

Achiziții importante s-au făcut și de la Natalia Fudulu din București, în noiembrie 1958, care a vândut instituției de cultură un serviciu de toaletă aparținând domnitorului Gheorghe Bibescu. Pentru acest set, care era compus din 20 de piese de argint, stil Biedermeier, vânzătoarea cere suma de 80.000 lei, dar i se oferă 29.000 lei. Ea scrie în oferta sa că îl achiziționase în ianuarie 1949 „din magazinul doamnei Proca care îl avea de la Valentin Bibescu Ghica”.

De la Dinulescu Cornelia a fost cumpărată, pe 13 noiembrie 1958, mobila de salon care a aparținut prințesei Elena Cuza. Proprietara relatează în oferta făcută despre faptul că mobilierul fusese folosit de prințesă în ultima parte a vieții ei când locuise la Piatra-Neamț, cu precizarea că fusese donat – după moartea sa – familiei Bacalu care o îngrijise.

Iosif Bogdan din București a vândut, în anii 1957 și 1958, Muzeului Unirii valoroase obiecte. Arhiva instituției păstrează corespondența dintre Bogdan și specialiștii muzeului. Din aceste scrisori se poate constata că el se ocupa și cu intermedierea vânzării de obiecte dintre diverși proprietari din București și muzeu sau își oferea colaborarea la organizarea unor expoziții filatelice la muzeul din Iași.

Într-o scrisoare trimisă din București, datată 8 aprilie 1958, I. Bogdan se adresa directorului Muzeului Unirii pentru a cere lămuriri în legătură cu sarcinile care i se dăduseră privind organizarea unei expoziții filatelice în cadrul Muzeului Unirii. Tot acum se interesează despre cum va fi asigurată securitatea obiectelor filatelice. O altă epistolă a avocatului datată București, 22 decembrie 1958, și adresată Muzeului Unirii răspunde adresei muzeului din 12 decembrie 1958 privind evaluarea globală a unor obiecte ofertate și cere să i se comunice evaluările pentru fiecare obiect în parte, întrucât nu putea defalca suma de 5.700, neștiind la cât a fost evaluat fiecare obiect în parte. Critica prețul scăzut stabilit de muzeu și aducea ca argument în favoarea cărții din oferta sa, faptul că ea era un exemplar unic care fusese salvat de la distrugerea ordonată de fostul ministru Vasile Boierescu, succesorul lui M. Kogălniceanu. Ruga majorarea prețurilor și revizuirea ofertei²². Cunoscutul filatelist, avocatul Iosif Bogdan a fost înregistrat în inventarul Muzeului Unirii ca vânzând o prețioasă casetă de călătorie la finalul anului 1958.

în *CI*, XXXVI, 2017, p. 314.

²² Arhiva Muzeului Unirii, Iași.

Pe 16 ianuarie 1959 el a fost arestat și închis pentru „uneltire împotriva ordinii sociale”, fiind condamnat la 20 de ani de temniță. A murit în închisoarea de la Gherla în anul 1961²³.

În anul 1956 se achiziționează de la Dimian E. Irimia colecții de documente, numismatică, medalistică și cărți precum și inventarul Palatului Ruginoasa aparținând Elenei Cuza²⁴.

Arhivele muzeului cuprind și acte privind achiziționarea unor importante colecții de obiecte, precum cea a profesorului Nistor din București. Petre Nistor oferea spre cumpărare muzeului „din colecția proprie, documentele și obiectele indicate în lista alăturată”. El preciza faptul că oferta era valabilă până în mai 1958, argumentând asupra prețului: „Înțeleg să cedez piesele în total preț 20.000”. În analiza ofertei, profesorul Berlescu menționa faptul că „se vor achiziționa doar piesele care interesează, că prețurile erau exagerate și doar comisia muzeului stabilea prețul de achiziție”.

Obiecte valoroase din familia Sturdza au fost achiziționate de la Ileana D. Sturdza. Radu Rosetti oferea și el spre vânzare sau se ocupa și de intermedierea vânzării unor obiecte din colecția Cuza, precum sigiliul Elenei Cuza, un costum de diplomat din epoca Unirii și alte obiecte valoroase. Orsola Petrovici vindea mantia străbunicii sale, Cocuța Vogoride.

Obiectele constituind colecția Vasile Alecsandri au provenit de la Elena Ivănescu, nepoata Paulinei Alecsandri și au intrat în patrimoniul muzeului pe data de 4 decembrie 1958. Pentru ele s-a plătit suma de 11.000 lei deși se ceruse inițial 30.000 lei. Portretul Mariei Obrenovici este vândut muzeului de către pictorul Henri Catargi, la 25 iunie 1958, pentru suma de 2.000 lei. Pictorul ceruse inițial 8.000 de lei²⁵.

O altă parte importantă a patrimoniului a fost alcătuită prin transferul unor obiecte de la diferite instituții. Sfatul Popular al Regiunii București a transferat Muzeului Unirii, potrivit procesului verbal încheiat în data de 16 aprilie 1958, 130 de farfurii de porțelan de diferite dimensiuni provenind de la conacul familiei Negroponde de la Afumați.

De la Institutul Pedagogic București sunt transferate muzeului, în luna aprilie a anului 1958, un număr de 141 de obiecte care proveneau de la Azilul „Elena Doamna”. Muzeul de Istorie a orașului București donează instituției

²³ <http://www.memorialsighet.ro/iosif-bogdan/>.

²⁴ Arhiva Muzeului Unirii, Iași.

²⁵ *Ibidem*; Arhiva C. M. N. „Moldova” Iași.

muzeale ieșene, pe 15 noiembrie 1958 documente, fotografii, litografii din vremea Unirii Principatelor. Teatru Național din Iași, prin directorul Isc George, împrumută în luna decembrie 1958, pe „termen nelimitat” muzeului, costumul lui Victor Palace și un tablou al pictorului Iavolschi. De la Muzeul de Istorie Naturală intră în patrimoniul Muzeului Unirii, pe 21 noiembrie 1958, mai multe obiecte ca aparținând domnitorului Cuza, precum piese din uniforma de colonel, șaua și harnașamentul, tacul de biliard, bastonul condei, sceptrul și o sabie dăruită de sultan și tolba de săgeți²⁶.

În urma actului din 5 noiembrie 1957, semnat între Constantinescu Marin, reprezentând Casa de Creație Mogoșoaia, Victor Condurache și Constantin Florea din partea Muzeului Unirii, au intrat în inventarele muzeului seturi de farfurii din porțelan de Sèvres, pahare din cristal și tacâmuri, toate purtând sigla Principatelor Unite²⁷. Muzeul din Turnu Severin transferă către Muzeul Unirii, în mai 1957, sania lui Cuza.

O altă categorie însemnată de obiecte care a alcătuit zestrea muzeului este formată din comenzile de obiecte de artă. Specialiștii muzeului au comandat artiștilor, prin intermediul Fondului Plastic din Iași și București, picturi, sculpturi și basoreliefuri reprezentând diferite personalități și scene istorice din epoca Unirii Principatelor. Printre artiști întâlnim nume precum C-tin. Agafiței, D. Hatmanu, Vasile Ștefan, E. Bârleanu, P. Verona, I. Irimescu sau C. Baba. Documentele atestă faptul că prețurile acestor „comenzi artistice” erau cu mult mai mari decât ale unor obiecte cu valoare istorică.

Un rol important în punerea în practică a tematicii expoziției permanente a Muzeului Unirii l-a avut întreprinderea „Decorativa” din București, care realizat muzeotehnica. De asemenea, tot acestei firme i s-a comandat și o dioramă reprezentând o machetă a străzii Uliței Mari din Iași. Profesorul Constantin Florea își amintește strânsa colaborare a sa cu arhitectul Radu Crăiniceanu, reprezentantul acestei instituții. Toată munca de organizare a muzeului fusese atent supravegheată de reprezentanții noii ordini politice comuniste, care au fost prezenți în cadrul comisiilor muzeale sau erau luați ca aliați atunci când se dorea obținerea unor facilități.

Succesul deschiderii noii instituții trebuia privit ca o „frumoasă realizare a noii conduceri de partid și de stat”. În articolul din 21 ianuarie 1959, din „Flacăra Iașului”, intitulat „Însemnări despre tematica Muzeului Unirii”, semnat de

²⁶ Arhiva C. M. N. „Moldova” Iași.

²⁷ Arhiva Muzeului Unirii, Iași.

conferențiarul D. Berlescu, prodecanul Facultății de Filologie – Istorie – Filozofie din cadrul Universității ieșene, se sublinia, din nou, rolul important pe care conducerea politică l-a avut la nașterea acestei noi instituții muzeale:

„În cadrul festivităților legate de sărbătorirea centenarului Unirii care se vor desfășura luna acesta de la un capăt la altul al țării, Iașul va participa cu mândria de a fi fost „leagăn al Unirii”, mândru mai ales de a putea să arate în sfârșit care a fost partea pe care a avut-o în pregătirea și înfăptuirea acestui mare act istoric. Spunem în sfârșit pentru că ce poate face astăzi, n-ar fi putut-o face în urmă cu cincisprezece ani. Cine cunoaște cât de cât Iașul de altădată, va înțelege cu câtă dreptate și totodată cu câtă durere afirmăm acest lucru. Nu se mai află aproape nici o urmă materială care să amintească istoria primei jumătăți a veacului trecut. Inițiativa frumoasă a câtorva particulari care încercaseră să salveze de la distrugere și să adune obiecte legate de trecutul cultural al orașului, se lovise de indiferența dregătorilor pe care partidele burghezo-moșierești îi plasau succesiv în fruntea administrației orașului, oameni pentru care „Iașul cultural” – bătrânul oraș al culturii – nu era de obicei decât o figură de stil bună să fie utilizată, însoțită de un oftat de circumstanță, într-un discurs electoral”²⁸.

Muzeul a fost inaugurat pe 23 ianuarie 1959. La deschidere au participat oficialități locale și naționale. „Flacăra Iașului” nota, sâmbăta 24 ianuarie, „că au avut loc festivitățile inaugurării Muzeului Unirii ce s-au organizat în fosta reședință din str. Lăpușneanu a domnitorului Alexandru Ioan Cuza” și că au fost de față un număr mare de oficialități politice din care amintim pe „tovarășii Dumitru Gheorghiu, membru supleant al CC al PMR, prim secretar al Comitetului Regional de partid, Ștefan Bălan, adjunct al Ministrului Învățământului și Culturii, Simion Timofte, Mihai Volavu, Petre Berică, secretari ai Comitetului Regional de partid”. Alături de aceștia participaseră academicienii Octav Mayer și V. Mârza, Ion Creangă, rectorul Universității „Al .I. Cuza”, Cristofor Simionescu, rectorul Institutului Politehnic, Oscar Franke, rectorul Institutului de Medicină. În spiritul vremii, redactorul articolului nota: „Au fost de față la festivitatea inaugurării numeroși oameni ai muncii, fruntași din întreprinderile și instituțiile orașului, activiști ai aparatului de stat, oameni de știință și cultură, cadre didactice, studenți și elevi”²⁹.

Deschiderea muzeului s-a dovedit a fi un mare succes. Într-o dare de seamă din 12 decembrie către Direcția Muzee, asupra activității muzeului din anul 1959, semnată de directorul Victor Condurache, se raportau: 36.393 vizitatori, un număr

²⁸ *Flacăra Iașului*, 21 ianuarie 1959, p. 2.

²⁹ *Flacăra Iașului*, sâmbăta 24 ianuarie 1959, p. 2.

de 2.836 piese (din care 185 cumpărate în acel an) și 270 zile în care muzeul fusese deschis pentru vizitatori³⁰.

Eforturile privind organizarea Muzeului Unirii din Iași în perioada 1955-1959 au încercat să illustreze doar actul Unirii Principatelor de la 1859, trecând sub tăcere Unirea de la 1918, regalitatea fiind un subiect tabu până în anul 1989.

*LA GENÈSE D'UN MUSÉE: LE MUSÉE DE L'UNION DE IAȘI
(1955-1959)
(RÉSUMÉ)*

Le Musée de l'Union de Iași est une institution fondée après la deuxième guerre mondiale à l'intérieur d'un bâtiment emblématique de la ville de Iași, qui avait été la résidence du prince Alexandru Ioan Cuza et du roi Ferdinand.

Suite à de nombreuses tentatives de l'après-guerre d'organiser dans "la maison Cuza" un musée municipal ou ethnographique, par un décret du Conseil de Ministres de l'année 1955 et un acte du Comité Exécutif du Conseil Populaire Régional de Iași de 23 novembre 1955, on a décidé, commençant avec le 1er décembre 1955, la création du Musée de l'Union, avec un profil mémorial historique.

La thématique du musée s'est proposée d'illustrer l'acte historique de l'Union des Principautés Roumaines, la période entre 1829 et 1866, entre la paix d'Adrianopol et le coup d'état contre le prince Alexandru Ioan Cuza et comprenait trois grands chapitres: Les Prémisses de l'Union, La Réalisation de l'Union et Les Conséquences de l'Union.

Une partie importante du patrimoine du musée provenait des acquisitions effectuées des héritiers ou des descendants des familles historiques. C'est le cas des objets Cuza ou Alecsandri, Sturdza, Bibescu, Catargi, Beldiman. De la même manière, des collectionneurs importants comme le professeur Petre Nistor ou le philatéliste Iosif Bogdan se sont retrouvés parmi les soumissionnaires du musée. Une autre partie importante du patrimoine a été constituée par le transfert des objets de plusieurs institutions (la Maison de Création Mogoșoaia, l'Institut Pédagogique de Bucarest, le Musée d'Histoire Naturelle de Iași, le Théâtre National "V. Alecsandri" de Iași, le Musée d'Histoire de Turnu Severin, le Conseil Populaire de la Région de Bucarest).

³⁰ Arhiva Muzeului Unirii, Iași.

Une autre catégorie d'objets qui ont formé la collection du musée a été représentée par les commandes d'objets d'art. Les spécialistes du musée ont commandé aux artistes, par l'intermédiaire du Fond Plastique de Iași et Bucarest, des peintures, des bas-reliefs représentant des personnalités diverses et des scènes historiques de l'époque de l'Union des Principautés.

Tout le travail d'organiser le musée a été étroitement surveillé par les représentants du nouveau ordre politique communiste, et le succès de l'inauguration de la nouvelle institutions devait être regardé comme une "belle réussite de la nouvelle direction du parti et de l'Etat". Le musée a été inauguré le 23 janvier 1959 et des officiels locaux et nationaux ont participé à son inauguration.

LA LISTE DES ILLUSTRATIONS:

Figure 1. L'inauguration du Musée de l'Union, le 23 janvier 1959. Dumitru Gheorghiu, le premier secrétaire du Comité Régional du Parti, celui qui coupe le ruban; Victor Condurache, le directeur du Musée de l'Union dans le côté gauche de l'image.

Figure 2. L'inauguration du Musée de l'Union, le 23 janvier 1959. Salle d'exposition.

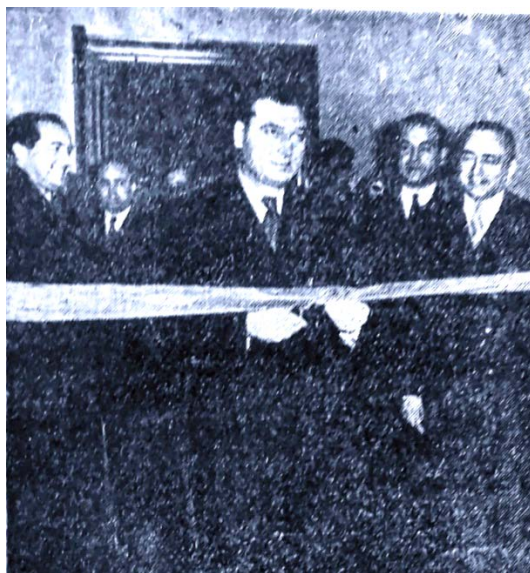

Figura 1. Inaugurarea Muzeului Unirii, 23 ianuarie 1959. Dumitru Gheorghiu, prim secretarul Comitetului Regional de Partid, cel care taie panglica; Victor Condurache, directorul Muzeului Unirii, în stânga imaginii

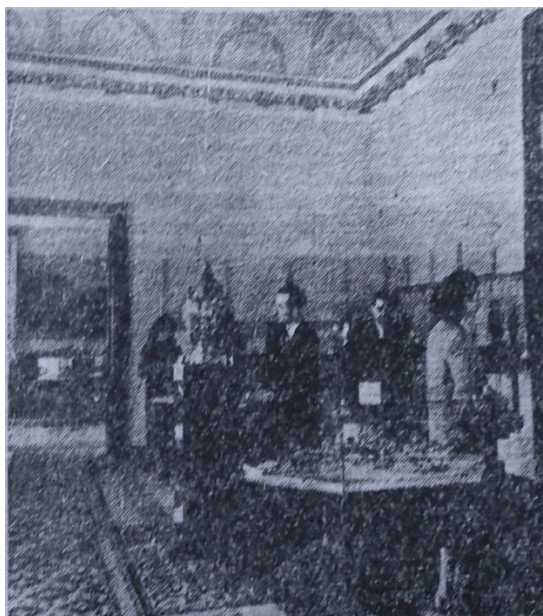

Figura 2. Inaugurarea Muzeului Unirii, 23 ianuarie 1959. Sală de expoziție